

Podvez, Ena; Rombouts, Maarten

Interlinguale fouten van Kroatische studenten met een gevorderde kennis van het Duits bij het leren van Nederlands

Brünner Beiträge zur Germanistik und Nordistik. 2024, vol. 38, iss. 2, pp. 45-61

ISSN 1803-7380 (print); ISSN 2336-4408 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BBGN2024-2-5>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81831>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 11. 04. 2025

Version: 20250403

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Interlinguale fouten van Kroatische studenten met een gevorderde kennis van het Duits bij het leren van Nederlands

Interlingual errors of Croatian students with advanced knowledge of German when learning Dutch

Ena Podvez, Maarten Rombouts

Abstract

This paper investigates interlingual errors in competent speakers of German who are learning Dutch, analyzing errors in phonetic-phonological, orthographic, morphological, syntactic and lexical-semantic terms. Interlingual errors are defined as incorrect translations from a previously acquired language into the target language. The study involved five participants who were current or former students of German and Dutch at the Faculty of Philosophy at the University of Zagreb. On the basis of three language tasks, the participants demonstrated pronunciation and spelling errors as well as errors in morphology, syntax and lexis that reveal clear cases of negative transfer from German into Dutch.

Keywords

negative transfer, interlingual errors, interference, interlanguage, language acquisition, German, Dutch

Inleiding

Als elementen van een dominante taal (vaak de eerste taal of een andere vreemde taal) worden geïntroduceerd in een doeltaal, maar niet voldoen aan de regels van de doeltaal, is er sprake van negatieve transfer¹. Dit artikel behandelt de negatieve transfers van Kroatische studenten uit het Duits bij de verwerving van het Nederlands. Het bronmateriaal voor de analyse bestaat uit verschillende taaltaken van huidige en voormalige studenten Duits en Nederlands aan de Faculteit der Letteren van de Universiteit van Zagreb. Als student Duits en Nederlands merkte ik immers vaak dat ik Duitse elementen overdroeg naar mijn Nederlandse taalgebruik, wat me ertoe aanzette om te onderzoeken hoe deze overdrachten zich voordoen bij medestudenten met dezelfde studieprogramma's.

De eerste paragrafen introduceren de theorie van vreemdetaalverwerving en interferentie. Daarnaast wordt een uitgebreide contrastieve analyse tussen Duits en Nederlands gepresenteerd om structurele verschillen tussen beide talen te identificeren met als doel te anticiperen op mogelijke negatieve transfers.

Vervolgens wordt de onderzoeksmethodologie gepresenteerd, evenals de analyse van de negatieve transfers die zijn waargenomen in de taaltaken die door de deelnemers zijn voltooid.

Het doel van dit onderzoek is het identificeren en analyseren van transfers bij studenten Duits en Nederlands die het gevolg zijn van de overdracht van elementen uit het Duits naar het Nederlands.

Theoretisch kader - vreemdetaalverwerving en de interferentiehypothese

In het onderzoek naar de verwerving van vreemde talen worden talrijke verklarende kaders voorgesteld, maar geen enkele heeft het proces in zijn geheel kunnen vatten². Bestaande theorieën en hypothesen werpen slechts licht op bepaalde aspecten van het proces en bieden inzichten vanuit verschillende wetenschappelijke perspectieven. Samen vullen ze elkaar aan en schetsen ze geleidelijk een completer beeld van vreemdetaalverwerving³. In de volgende paragrafen wordt de contrastieve of interferentiehypothese nader toegelicht, waarbij in het kader van deze hypothese bijzondere aandacht wordt besteed aan transfers vanwege hun belang voor het verdere verloop van dit artikel.

Tot de bekendste theorieën over de verwerving van vreemde talen behoren de concepten van Lado, die ervan uitgaan dat de structurele overeenkomsten of verschillen tussen de dominante taal en de doeltaal een beslissende rol spelen in het proces van

1 Oksaar, E. (2003): *Zweitspracherwerb. Wege zur Mehrsprachigkeit und interkulturellen Verständigung*. Stuttgart: Kohlhammer, p. 98.

2 Henrici, G. & Riemer, C. (2007): *Zweitsprachenerwerbsforschung*. In: Bausch, K.R. & Christ, H. & Krumm, H.J. (Hrsg.): *Handbuch Fremdsprachenunterricht*. 5.Aufl, Tübingen: Attempo, p. 39.

3 Jeuk, S. (2003): *Erste Schritte in der Zweitsprache Deutsch. Eine empirische Untersuchung zum Zweitspracherwerb türkischer Migrantenkinder in Kindertageseinrichtungen*. Freiburg im Breisgau: Fillibach, p. 13.

verwerving van de doeltaal⁴. De resulterende contrastieve of interferentiehypothese stelt dat structurele kenmerken van de dominante taal worden overgedragen naar de doeltaal. Deze hypothese beweert daarom dat het vergelijken van de structuren van de brontaal en de doeltaal het mogelijk maakt om voorspellingen te maken over het taalleergedrag en fouten van leerders⁵.

Het proces van het overbrengen van taalstructuren van de dominante taal naar de doeltaal wordt *transfer* genoemd. De termen *positief* en *negatief* beschrijven het resultaat van dit proces. Bij positieve transfers maakt de spreker succesvol gebruik van de overeenkomsten tussen de twee talen bij het verwerven of gebruiken van de nieuwe taal⁶. De overdracht van structuren van de ene taal naar de andere wordt daarom een *positieve transfer* genoemd als er sprake is van structurele overeenkomsten. Als er echter verschillen zijn in de structuren tussen de talen, kan de poging om ze over te dragen leiden tot fouten in het taalgebruik, wat *negatieve transfer* of *interferentie* wordt genoemd⁷. Bij negatieve overdrachten gebruikt de leerling onjuiste of ongeschikte structuren in de doeltaal als gevolg van overdracht uit de dominante taal⁸. Een andere veelgebruikte term voor negatieve transfer is *interlinguale fouten*, waarbij interlinguale fouten worden beschreven als onjuiste resultaten van taaloverdracht uit de eerste taal of andere vreemde talen van de leerling⁹.

Contrastieve analyse

In een poging om de grammaticale overeenkomsten en verschillen tussen het Nederlands en het Duits te begrijpen, presenteren de volgende paragrafen een gedetailleerde contrastieve analyse. Deze analyse omvat verschillende taalkundige gebieden, waaronder fonetiek en fonologie, orthografie, morfologie, syntaxis en lexicologie. De bevindingen van deze contrastieve analyse dienden als basis voor het onderzoek dat werd uitgevoerd onder studenten Nederlands en Duits aan de Faculteit der Letteren in Zagreb.

De volgende overeenkomsten en verschillen kunnen worden geïdentificeerd op het gebied van fonetiek en fonologie: Ten eerste kan het graphema <u> in het Nederlands een uitdaging vormen. Een orthografische <u> die in het Nederlands als [y:] of [ʏ] wordt uitgesproken kan door een Duitse spreker vaak als [u:] of [ʊ] worden uitgesproken,

4 Oksaar, E. (2003): *Zweitspracherwerb. Wege zur Mehrsprachigkeit und interkulturellen Verständigung*. Stuttgart: Kohlhammer, p. 98

5 Gusenbauer, B. (2011): *Sprachförderung in multilingualen Kindergartengruppen*. Universität Wien, p. 32.

6 Trbonja-Omanić, A. (2017): *Positiver und negativer Transfer im Unterricht des als zweiter Fremdsprache*. In: *Časopis FHN*, 12, p. 85–86.

7 Oksaar, E. (2003): *Zweitspracherwerb. Wege zur Mehrsprachigkeit und interkulturellen Verständigung*. Stuttgart: Kohlhammer, p. 98.

8 Trbonja-Omanić, A. (2017): *Positiver und negativer Transfer im Unterricht des als zweiter Fremdsprache*. In: *Časopis FHN*, 12, p. 86.

9 Angguni, R. (2020): *Interlingual and Intralingual Errors of Writing Descriptive Text Made by Third Semester Students of English Education Department Sarjanawiyata Tamansiswa University Yogyakarta*. In: *Journal of English Language and Language Teaching (JELLT)*, 4, p. 76–77.

omdat het overeenkomt met het overeenkomstige foneem in het Duits. Duitstaligen zouden de [ɛi] klank kunnen uitspreken als [ai], omdat het <ei> grafeem in het Duits overeenkomt met deze klank. Op dezelfde manier kan de tweeklank [ɛy] foutief worden uitgesproken als [ɔʏ], omdat het corresponderende graphema in het Duits <eu> is. Naast de een- en tweeklanken bevat het Nederlands vijf semi-tweeklanken. In het Duits komt de semi-tweeklank [ui] alleen voor in bepaalde tussenwerpsels, bijvoorbeeld in het woord *pfui*¹⁰. De uitspraak van de andere semi-tweeklanken, [a:i], [o:i], [e:u] en [iu], zou door Duitstaligen opnieuw geleerd moeten worden, wat de kans op fouten met zich meebrengt.

Bij het vergelijken van medeklinkers valt op dat er twee medeklinkers in het Nederlands zijn die niet voorkomen in het Duits. Het foneem [x] en zijn stemhebbende tegenhanger [χ] zijn kenmerkend voor het Nederlands, hoewel de laatste niet aanwezig is in het Duits¹¹. Een andere uitbreiding van het Nederlandse klanksysteem vergeleken met het Duits is de approximant [ʋ], die afwezig is in het Duits. Het valt ook op dat woorden die in het Duits met een orthografische <v> beginnen, altijd met de [f]-klank worden uitgesproken¹².

Op het gebied van orthografie werden de volgende verschillen gevonden: Zelfstandige naamwoorden worden in het Nederlands met kleine letters geschreven, terwijl ze in het Duits met een hoofdletter worden geschreven, zoals in het voorbeeld *het schip* – *das Schiff*. Dit voorbeeld toont ook de typisch Duitse verdubbeling van de medeklinker aan het einde van het woord, die in het Nederlands niet voorkomt vanwege de spelling van open en gesloten lettergrepen¹³.

Op het gebied van morfologie werden zelfstandige naamwoorden, lidwoorden, voornaamwoorden, voor- en nazetsels, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden geanalyseerd.

De Nederlandse taal kent geen naamvallen, wat betekent dat zelfstandige naamwoorden niet verbogen worden¹⁴. Daarentegen kent het Duits vier naamvallen (nominatief, genitief, datief, accusatief), drie soorten verbuigingen voor zelfstandige naamwoorden in het enkelvoud en vijf verschillende soorten verbuigingen in het meervoud¹⁵. Hoewel het Nederlands in dit opzicht veel eenvoudiger is, is het mogelijk dat Duitstaligen Duitse verbuigingen overbrengen naar het Nederlands waar ze overbodig zijn.

Net als in het Nederlands kent ook het Duits drie grammaticale geslachten: mannelijk, vrouwelijk en onzijdig. In tegenstelling tot het Duits, waar elk geslacht correspondeert met een bepaald lidwoord (*der* – mannelijk; *die* – vrouwelijk; *das* – onzijdig)¹⁶, zijn er in

10 Šileikaitė-Kaishauri, D. (2015): *Einführung in die Phonetik und Phonologie des Deutschen*. Vilnius: Vilniaus universitetas, p. 157

11 Vogl, U. (2012): *Fonologie*.

12 Vogl, U. (2012): *Fonologie*

13 Wannicke, K., & Gürsoy, E. (2011): *Sprachbeschreibung Niederländisch*. Universität Duisburg-Essen, p. 4–5.

14 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 35

15 Helbig, G., und Buscha, J. (2013): *Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Klett Sprachen, p. 211–217

16 Helbig, G., en Buscha, J. (2013): *Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Klett Sprachen, p. 322.

het Nederlands slechts twee bepaalde lidwoorden: *de* en *het* (*de* – mannelijk en vrouwelijk; *het* – onzijdig)¹⁷. Hoewel de bepaalde lidwoorden in het Nederlands over het algemeen overeenkomen met die in het Duits, zijn er opmerkelijke uitzonderingen, zoals het voorbeeld *die Adresse – het adres* laat zien¹⁸.

Op het gebied van voornaamwoorden hebben het Duits en het Nederlands veel overeenkomsten, hoewel hun verbuiging in het Duits grotendeels complexer is. Een opmerkelijk verschil is te vinden in het wederkerig voornaamwoord. In het Duits kan de wederkerige betekenis worden uitgedrukt door een wederkerend werkwoord, wat niet het geval is in het Nederlands. In het Nederlands kan het wederkerig voornaamwoord niet vervangen worden door een wederkerend voornaamwoord, wat in het Duits vaak wel het geval is¹⁹.

Het gebruik van voorzetsels en nazetsels in het Duits komt grotendeels overeen met het gebruik ervan in het Nederlands, hoewel er gevallen zijn waarin er in het Nederlands andere voorzetsels worden gebruikt dan in het Duits²⁰, zoals het volgende voorbeeld laat zien: Hoe zeg je dat *in* het Nederlands? – Wie sagt man das *auf* Niederländisch?

Op het gebied van bijvoeglijke naamwoorden zijn er drie verschillende declinaties voor bijvoeglijke naamwoorden in het Duits en ze worden ook verbogen volgens de drie grammaticale geslachten en vier gevallen²¹, opnieuw grotendeels complexer dan in het Nederlands²². Een ander verschil ontstaat in het gebruik van de comparatief. In het Nederlands wordt de comparatief gevolgd door het voegwoord *dan*, terwijl in het Duits *als* wordt gebruikt²³, zoals in het voorbeeld: Piet is ouder *dan* Jan. – Piet ist älter *als* Jan.

Nederlandse en Duitse werkwoorden vertonen veel overeenkomsten. Opmerkelijke verschillen zijn te zien in de vorming van het voltooid deelwoord en de onvoltooid verleden tijd in het Duits. Bij de regelmatige vorming van deze grammaticale vormen worden in het Duits alleen achtervoegsels gebruikt die beginnen met *-t*, terwijl het Nederlands ook achtervoegsels gebruikt die beginnen met *-d*²⁴, wat een mogelijke fout oplevert voor Duitstaligen. Daarnaast gebruiken de twee talen in bepaalde gevallen verschillende hulpwerkwoorden bij het vormen van de voltooid tegenwoordige tijd²⁵, zoals in het voorbeeld: *beginnen – is begonnen (nl.) – hat begonnen (de.)*.

Wat de syntaxis betreft, is de positie van de zinsdelen in het Duits en het Nederlands grotendeels gelijk. Een opmerkelijk verschil is de volgorde van werkwoorden in zinnen met een plaatsvervangende infinitief; hier is de volgorde van werkwoorden tegengesteld

17 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 28–29.

18 Wannicke, K., & Gürsoy, E. (2011): *Sprachbeschreibung Niederländisch*. Universität Duisburg-Essen, p. 8.

19 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 58

20 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 93

21 Helbig, G., en Buscha, J. (2013): *Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Klett Sprachen, p. 273–277.

22 Fontein, A. M., en Meer, A. P. (2004): *Nederlandse grammatica voor anderstaligen*, p. 28–72.

23 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 75–77.

24 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 98–101.

25 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 115–116.

aan die in het Duits²⁶: We hebben het niet *kunnen doen*. – Wir haben es nicht *tun können*. Daarnaast is de positie van zinsdelen in ondergeschikte bijzinnen iets flexibeler in het Nederlands. In het Nederlands kan het hulpwerkwoord voor of na het voltooid deelwoord staan, terwijl het in het Duits alleen erna kan staan²⁷. Het Nederlands heeft ook de neiging om kleinere tangconstructies te vormen. Anders dan in het Duits kunnen voorzetselvoorwerpen worden uitgesloten van de tangconstructie²⁸.

Op het gebied van lexicologie is het fenomeen van de valse vrienden het meest opmerkelijk. Het linguïstische fenomeen van valse vrienden wordt beschreven als termen die afkomstig zijn uit verschillende talen en vergelijkbare of identieke fonetische of orthografische vormen hebben, maar verschillen in betekenis, waardoor ze potentiële obstakels vormen voor taalleerders²⁹. Hieronder volgen enkele voorbeelden van valse vrienden in het Nederlands en Duits:

- bekwaam (nl.) – bequem (de. betekenis = comfortabel)
- schoon (nl.) – schön (de. betekenis = mooi)
- slim (nl.) – schlimm (de. betekenis = slecht)
- verzoeken (nl.) – versuchen (de. betekenis = proberen)
- de winkel (nl.) – der Winkel (de. betekenis = de hoek)

Het onderzoek

Het onderzoek bestond uit twee onderdelen. In het eerste deel werd met behulp van een vragenlijst en een semigestructureerd interview een profiel opgesteld van de respondenten. Het tweede deel omvatte verschillende taaltaken gericht op het uitlokken en herkennen van potentieel negatieve transfers. De schriftelijke vragenlijst was in het Kroatisch, terwijl alle overige onderdelen van het onderzoek, inclusief het interview en de taaltaken, volledig in het Nederlands werden afgenomen. Alle sessies vonden plaats aan de Faculteit der Letteren, Universiteit van Zagreb.

Aan het onderzoek namen vijf respondenten deel. Allen studeerden of studeren zowel neerlandistiek als germanistiek aan de faculteit der Letteren van Zagreb. Twee respondenten zaten op het moment van het onderzoek in de masterstudie. Een respondent volgde de bachelorstudie. Een respondent had de masterstudie afgerond en een de bachelorstudie. Een respondent was in Duitsland geboren, de andere vier in Kroatië. Allen gaven Kroatisch aan als moedertaal. Alle respondenten waren 10 jaar of jonger toen ze Duits leerden terwijl ze Nederlands pas begonnen te leren rond hun twintigste. Bij de zelfevaluatie van hun taalkennis gaven allen aan dat hun Duitse kennis op een hoger niveau staat dan de kennis van hun Nederlands. Ook gebruiken ze vaker Duits

26 Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett, p. 130.

27 Fontein, A. M., en Meer, A. P. (2004): *Nederlandse grammatica voor anderstaligen*, p. 237–239.

28 Fontein, A. M., en Meer, A. P. (2004): *Nederlandse grammatica voor anderstaligen*, p. 128–129.

29 Seelbach, H. (2002): *Was sind „falsche Freunde“?: Eine Darstellung des Phänomens*, p. 5–6.

dan Nederlands. Uit al deze gegevens blijkt dat voor de respondenten Duits absoluut een dominantere taal is in vergelijking met het Nederlands.

De respondenten moesten drie verschillende taaltaken uitvoeren. De eerste bestond uit het voorlezen van een fragment uit *De Aanslag* van Harry Mulisch. Dit werd opgenomen en later geanalyseerd op interferentiefouten. Dit deel, samen met het interview, was de hoofdbron voor het vinden van uitspraakfouten.

Het volgende onderdeel was schriftelijk. De respondenten kregen achttien zinnen waar een of meerdere taalfouten in zaten die konden optreden als gevolg van interferentie van het Duits en die waren geconstrueerd op basis van de resultaten van de contrastieve analyse. De respondenten werd gevraagd deze te identificeren.

Ten slotte werd de respondenten gevraagd een pro-contra essay te schrijven van ongeveer 400 woorden met als thema *AI-ontwikkelingen op het gebied van taalverwerving geven communicatie en het leren van talen een nieuwe vorm*. Deze taak stelde de respondenten in staat zich vrijer te uiten en blijkt te geven van hun beheersing van de Nederlandse taal. Het essay diende als verdere basis voor het analyseren van mogelijke transfers die tijdens het schrijven kunnen plaatsvinden.

Resultaten van het onderzoek

Bij het bespreken van de resultaten van het onderzoek maken we het onderscheid tussen het actief maken van interferentiefouten en het herkennen van interferentiefouten. Voor het actief maken van de taalfouten werden de interviews en de essays geanalyseerd. Voor het herkennen van interferentiefouten werd gebruikgemaakt van het tweede deel van de taaltaken, het corrigeren van zinnen met geconstrueerde interferentiefouten.

De meeste actieve taalfouten die uit de taaltaken en het interview geïdentificeerd konden worden als interlinguale overdrachtsfouten uit het Duits naar het Nederlands hadden betrekking op lexicologie (28 overdrachtsfouten), uitspraak (19 overdrachtsfouten), zinsbouw en spelling (allebei 11 overdrachtsfouten). Gebaseerd op de contrastieve analyse en het verwachtingspatroon werden er door de respondenten verrassend weinig fouten gemaakt tegen voornaamwoorden, werkwoordsvervoegingen en verbuigingen van bijvoeglijke naamwoorden.

Kijken we naar hoe de respondenten zelf interferentiefouten konden herkennen, krijgen we een lichtjes ander beeld. In deze oefening moesten de respondenten achttien zinnen beoordelen op correctheid. Hieronder presenteren we deze zinnen en geven we aan hoeveel van de respondenten de overdrachtsfouten in de zinnen correct konden identificeren en corrigeren.

1. Mijne moeder kwam afgelopen weekend bij me langs. De bezoek was erg leuk, we hebben de hele dag doorgebracht in verschillende museen.

- Meervoudsvorming zelfstandige naamwoorden (museen i.p.v. musea of museums): $\frac{2}{5}$
- Lidwoorden (de bezoek i.p.v. het bezoek): $\frac{4}{5}$
- Voornaamwoorden (mijne i.p.v. mijn): $\frac{5}{5}$

- Zinsbouw, tangconstructies: de correcte Nederlandse zin werd door de respondenten gecorrigeerd in de eveneens correcte maar door de Duitse zinsbouwregels geïnspireerde zin “... we hebben de hele dag in verschillende museen doorgebracht.”
2. Stilte alstublieft. Het toneelstuk heeft begonnen. Als u te luid zijn, moeten we u vragen het theater te verlaten.
- Orthografie, open en gesloten lettergrepen (verlaten in plaats van verlaten): $\frac{3}{5}$
 - Voornaamwoorden (u zijn i.p.v. u bent): $\frac{5}{5}$
 - Werkwoorden, gebruik hulpwerkwoorden (heeft i.p.v. is): $\frac{4}{5}$
3. Ik heb gisteren een nieuwe horloge gekocht. Dit horloge is veel eleganter als het oude.
- Lidwoorden: een respondent corrigeerde het correcte “het oude” door het foutieve “de oude”
 - Bijvoeglijke naamwoorden (nieuwe i.p.v. nieuw): $\frac{0}{5}$
 - Bijvoeglijke naamwoorden, vorming van de vergrotende trap (als i.p.v. dan): $\frac{1}{5}$
 - Werkwoorden, vorming voltooid deelwoord (gekocht i.p.v. gekocht): $\frac{4}{5}$
4. In deze nieuwe stad ken ik helemaal niemand. Ik voel me zo isoleerd.
- Werkwoorden, vorming voltooid deelwoord (isoleerd i.p.v. geisoleerd): $\frac{4}{5}$
5. Ik weet dat ik een fout heb gemaakt, maar ik beloof dat ik zal verzoeken het in de toekomst beter te doen.
- Lexicologie, valse vrienden (verzoeken i.p.v. proberen): $\frac{2}{5}$
6. Na het werk moet ik me altijd eerst uitrusten. ‘S Avonds heb ik bijna geen energie.
- Orthografie, hoofdlettergebruik (’S Avonds in plaats van ’s Avonds): $\frac{2}{5}$
 - Voornaamwoorden (me uitrusten i.p.v. uitrusten): $\frac{1}{5}$
7. Ons buurmeisje is verliefd in mijn broer.
- Zetsels (in i.p.v. op): $\frac{3}{5}$
 - Zinsbouw, tangconstructies: de correcte Nederlandse zin werd door de respondenten gecorrigeerd in de eveneens correcte maar door de Duitse zinsbouwregels geïnspireerde zin “Ons buurmeisje is op mijn broer verliefd.”
8. De Hond begint te bellen.
- Orthografie, hoofdlettergebruik (Hond in plaats van hond): $\frac{3}{5}$
 - Orthografie, open en gesloten lettergrepen (beginnt in plaats van begint): $\frac{2}{5}$
 - Lexicologie, valse vrienden (bellen i.p.v. blaffen): $\frac{0}{5}$
9. Zij had begeleiding nodig bij haar wiskundehuiswerk en hij had iemand nodig om zijn essay te corrigeren, dus hielpen ze zich.
- Voornaamwoorden (zich i.p.v. elkaar): $\frac{4}{5}$

10. Deze bed is echt bekwaam.
- Voornaamwoorden (deze i.p.v. dit): $\frac{2}{5}$
 - Lexicologie, valse vrienden (bekwaam i.p.v. comfortabel): $\frac{1}{5}$
11. Mijn zus en ik hebben 10 jaar geleden opgehouden met roken. Dat was onze gezamenlijke besluit.
- Voornaamwoorden (onze i.p.v. ons): $\frac{2}{5}$
 - Werkwoorden, gebruik van hulpwerkwoorden (hebben i.p.v. zijn): $\frac{1}{5}$
 - Zinsbouw, tangconstructies: de correcte Nederlandse zin werd door de respondenten gecorrigeerd in de eveneens correcte maar door de Duitse zinsbouwregels geïnspireerde zin “Mijn zus en ik hebben 10 jaar geleden met roken opgehouden.
12. Dat is jouw potlood, ik neem liever mijns.
- Voornaamwoorden (mijns i.p.v. het mijne): $\frac{5}{5}$
13. Piet is nog niet hier? Hij heeft zeker verslapen. Dan zien we ons een andere keer.
- Voornaamwoorden (verslapen i.p.v. zich verslapen): $\frac{0}{5}$
 - Voornaamwoorden (ons i.p.v. elkaar): $\frac{1}{5}$
14. Ik lach telkens weer over dat stomme grapje.
- Orthografie, open en gesloten lettergrepen: een respondent corrigeerde het correct gespelde grapje in het foutieve grappje
 - Zetsels (over i.p.v. om): $\frac{2}{5}$
15. We hebben alle leveringen voor de middag verdeelt. Openbaar had je gelijk, we hadden genoeg tijd.
- Werkwoorden, vorming voltooid deelwoord (verdeelt i.p.v. verdeeld): $\frac{2}{5}$
 - Lexicologie, valse vrienden (openbaar i.p.v. blijkbaar): $\frac{3}{5}$
16. Jij hebt je in al die jaren nauwelijks veranderd.
- Voornaamwoorden (je veranderd i.p.v. veranderd): $\frac{1}{5}$
 - Werkwoorden, gebruik van hulpwerkwoorden (hebt i.p.v. bent): $\frac{1}{5}$
17. Dit project was onmogelijk om te doen. We hebben het niet doen kunnen.
- Zinsbouw, werkwoordelijke eindgroep (doen kunnen i.p.v. kunnen doen): $\frac{5}{5}$
18. Je hebt absoluut geen idee hoe je moet rijden. Het auto zou niet zulke geluide moeten maken.
- Meervoudsvorming zelfstandige naamwoorden (geluide i.p.v. geluiden): $\frac{2}{5}$
 - Lidwoorden (Het auto i.p.v. de auto): $\frac{4}{5}$

Overdrachtsfouten in de fonetiek en fonologie

Wat de uitspraak betreft, werden alle verwachte fouten die door de contrastieve analyse werden geïdentificeerd bevestigd, met zelfs extra fouten als gevolg van interferentie met het Duits.

Uitspraakfouten door interferentie met het Duits werden opgemerkt in zowel de interviews als bij het voorlezen van het fragment. De meeste overdrachtsfouten waren te vinden in de uitspraak van de medeklinkers. Fouten werden opgemerkt bij de klanken k, g, v, w en ts. Niet verrassend klanken die in het Duits ofwel lichtjes anders worden uitgesproken of waar de tweede klankverschuiving een invloed heeft. Meer concreet werd de [k] als [ç] uitgesproken zoals waargenomen in de zin „... maar *eindelijk*, *eindelijk* [ɛɪndələç] gebeurde er wat!” in plaats van [ɛɪndələk]. Verder werd [x] als [g] gehoord in de zin „... alleen *Ploegs* [plugs] fiets lag er nog.” in plaats van [pluxs], [v] als [f] „*Overal* [ofərɔl] op straat stonden motoren...” (in plaats van [ovərɔl]), [ʋ] als [v] (... werden zij het huis uit *geduwd* [xədy:vt].” in plaats van [xədy:ʋt]) en [ts] als [tʃ] zoals in de zin „Ik werk in een customerservice, auf *Duits* [dœytʃ].” in plaats van [dœyts].

Overdrachtsfouten in de orthografie

In de orthografie werden alle verwachte fouten die door de contrastieve analyse werden geïdentificeerd, bevestigd, met zelfs extra fouten die voortkwamen uit het gebruik van Duitse spelling.

De actieve overdrachtsfouten in de orthografie kunnen in drie verschillende categorieën worden onderverdeeld. In de eerste categorie vinden we fouten tegen het gebruik van hoofdletters en kleine letters zoals bijvoorbeeld „*AI-Ontwikkelingen* op het gebied van taalverwerving...” in plaats van *AI-ontwikkelingen*. In de tweede categorie behoren overdrachtsfouten die te maken hebben met de spellingsregels rond open en gesloten lettergrepen en het verdubbelen of ontdebellen van medeklinkers. Voorbeelden zijn „Volgens mij is het nog steeds veel *better*...” in plaats van *beter*, en „Wat het ... en experten *betrefft*...” in plaats van *betreft*. Bij fouten die bij de derde categorie kunnen worden ingedeeld, gebruikten de respondenten de Duitse spelling in plaats van de licht afwijkende Nederlandse. Voorbeelden hiervan zijn: „... maar een wereldwijd *phenomeen*...” in plaats van *fenomeen*, en „... zijn mensen nog *skeptischer* geworden...” in plaats van *sceptischer*.

Foutief hoofdlettergebruik werd in twee zinnen (6 en 8) gepeild. De eerste fout werd door twee van de vijf respondenten herkend en de tweede door drie. Hetzelfde beeld zien we bij het herkennen van overdrachtsfouten tegen de spelling van open en gesloten lettergrepen. Ook deze waren in twee zinnen (2 en 8) aanwezig. De eerste fout werd door drie respondenten herkend en de tweede door twee. Opvallend was ook dat in zin 14 een respondent het correct gespeld woord *grapje* corrigeerde in het foutieve *grappje*, waarin een overdrachtsfout uit het Duits te zien is.

Overdrachtsfouten in de morfologie

Richten we onze blik op morfologie, valt op dat er veel minder interferentiefouten werden gemaakt dan verwacht. De gemaakte fouten waren tegen de meervoudsvorming van zelfstandige naamwoorden (4), tegen de vorming van de verleden tijd bij werkwoorden (3) en bij de vorming van bijvoeglijke naamwoorden (3).

Typische fouten bij meervoudsvormen zijn bij zelfstandige naamwoorden die eindigen op -heid. Een voorbeeld uit het onderzoek is het gebruik van *mogelijkheden* in plaats van *mogelijkheden*. Ook bij de getelde eenheden, waar het in het Nederlands in tegenstelling tot in het Duits normaal is om ze na gehele telwoorden in het enkelvoud te laten staan, werden fouten gemaakt. Uit het onderzoek: „... ook nog 6 *jaren* maar passief geleerd, ja.”, in plaats van *jaar*. Een laatste fout tegen de meervoudsvorming is het foutieve meervoud van probleem, *probleme* dat werd gebruikt in plaats van het correcte *problemen*. Ook dit is een typische interferentiefout waar de invloed van het Duits heel zichtbaar is.

In de gepresenteerde zinnen zaten twee foutieve meervouden, namelijk in de eerste en de laatste. Beide fouten werden slechts door twee respondenten herkend.

In het onderzoek werd er maar een keer een verkeerd lidwoord gebruikt door de respondenten (*de antwoord* in plaats van *het antwoord*) en hetzelfde zien we bij de oefening waarbij de respondenten fouten moesten herkennen. Daarin zaten twee lidwoordfouten (*de bezoek* in zin 2 en *het auto* in zin 16). Beide fouten werden door vier van de vijf respondenten ontdekt. Wel was er een respondent die in zin 3 het correcte *het oude* (*horloge*) verving door het foutieve *de oude*.

In het essay en tijdens de interviews werden nauwelijks fouten tegen voornaamwoorden gemaakt en als we enkel naar de persoonlijke voornaamwoorden kijken, zien we hetzelfde patroon terug in de tweede opdracht. Breiden we dit echter uit naar wederkerende, wederkerige, bezittelijke en aanwijzende voornaamwoorden, krijgen we een ander verhaal. Naar het aanwijzende voornaamwoord werd in zin 10 gepeild. Slechts twee van de vijf respondenten herkenden de fout. In zinnen 1, 11 en 12 zaten fouten tegen het bezittelijke voornaamwoord waar in zin 12 het voornaamwoord zelfstandig maar foutief verbogen werd gebruikt. Deze fout werd door allen herkend net als de foute verbuiging in zin 1. De fout in zin 11 werd maar door twee respondenten geïdentificeerd. In drie zinnen (6, 13, 16) werd ofwel geen wederkerend voornaamwoord gebruikt terwijl dit wel nodig was of werd er wel een gebruikt terwijl het geen wederkerend werkwoord was. Slechts twee keer werd de fout gecorrigeerd. Fouten tegen het wederkerig voornaamwoord waren aanwezig in twee zinnen (9 en 13). De eerste werd door vier respondenten correct gecorrigeerd terwijl de tweede slechts door een respondent als fout werd herkend.

Actief werd maar een fout gemaakt tegen een adpositie: „... wanneer heb je voor het laatst Duits gesproken? – Voor 15 minuutjes.” (in plaats van *15 minuutjes geleden*). In de zinnen werden er twee zulke fouten opgenomen (zin 7 in i.p.v. *op* en zin 14 *over* i.p.v. *om*). De eerste overdrachtsfout werd door drie respondenten herkend en de tweede door twee.

De actieve fouten bij bijvoeglijke naamwoorden kunnen ook in twee categorieën worden ondergebracht. In de eerste gaat het over de verbuiging van bijvoeglijke naamwoorden die

op *-en* eindigen en die in het Nederlands nooit worden verbogen, maar in het Duits wel. Voorbeelden uit het onderzoek:

- of zoeken ze ... de antwoorden op de *gegevene* vragen op.” (in plaats van *gegeven*)
- „Zo gebruiken mensen hun *eigene* taalkennise niet meer.” (in plaats van *eigen*)

In de tweede categorie interferentiefouten bij bijvoeglijke naamwoorden valt op dat bij woorden met een Latijnse stam voor de Duitse vorming met *-isch* werd gekozen in plaats van voor de Nederlandse *-iek*. Uit het onderzoek kwam het volgende voorbeeld: „... en dat ik toch iets meer *artistisch* wil studeren...” (in plaats van *artistieks*).

In zin 3 stond een foutieve verbuiging van een bijvoeglijk naamwoord die door niemand herkend werd. In dezelfde zin was ook een fout tegen de vergrotende trap. Deze werd door slechts een respondent herkend.

Ook tegen de vorming van werkwoorden werden overdrachtsfouten waargenomen; Bij de vorming van de verleden tijd, zowel onvoltooide tijden als voltooide deelwoorden wordt in het Duits consequent gebruik wordt gemaakt van de toevoeging *t* terwijl in het Nederlands, afhankelijk van de voorgaande letter een *d* of een *t* wordt toegevoegd. Als er in het onderzoek in deze categorie actieve fouten werden gemaakt door de respondenten, vielen ze in deze val zoals te zien in deze voorbeelden:

- „Ieder persoon ... internet heeft, *hat* ooit contact met ... gehad.” (in plaats van *had*).
- „Aan de andere kant kunnen ... fouten voorkomen en *herhaalt* worden.” (in plaats van *herhaald*).
- „We hebben alle leveringen voor de middag *verdeelt*.” (in plaats van *verdeeld*).

In de te corrigeren zinnen werden ook een aantal foutieve werkwoordsvervoegingen opgenomen. In drie zinnen (2, 11 en 16) werd een verkeerd hulpwerkwoord voor de voltooid tegenwoordige tijd gebruikt. De eerste werd door vier respondenten geïdentificeerd terwijl de twee andere beiden slechts door een respondent werden gecorrigeerd. Verder werd er ook in drie zinnen (3, 4 en 15) een foutief gevormd voltooid deelwoord gebruikt. Deze werden beter als niet correcte vormen herkend. De eerste en de tweede werd door vier respondenten gecorrigeerd. In de laatste zin herkenden slechts twee respondenten het foutief gevormde deelwoord.

Overdrachtsfouten in de zinsbouw

Ook in de zinsbouw werden gevolgen van interferentie opgemerkt. Op zich waren het niet altijd fouten tegen de Nederlandse grammatica maar gaat het meer om stilistische keuzes die gemaakt worden bij zowel de werkwoordelijke eindgroepen in ondergeschikte zinnen als bij de tangconstructies. In tweeledige werkwoordelijke eindgroepen met een hulpwerkwoord en een zelfstandig werkwoord is de volgorde in het Nederlands in principe vrij. Het hulpwerkwoord kan dus voor het zelfstandig werkwoord, in de vorm van een deelwoord of een infinitief, verschijnen. Dat wordt de rode volgorde genoemd. Een groene volgorde zien we als het hulpwerkwoord na het zelfstandig werkwoord wordt

geplaatst. De benamingen komen uit een onderzoek uit 1953 van Anita Pauwels die een studie uitvoerde naar de woordvolgorde in Nederlandse dialecten en deze kleuren gebruikte bij het inkleuren van de kaart³⁰. Er is al veel geschreven over de groene en de rode volgorde in de Nederlandse literatuur³¹ en hoewel de keuze voor een volgorde in het Nederlands vrij is, wordt in het algemeen in schriftelijke tekstproductie een voorkeur gegeven aan de rode volgorde terwijl bij gesproken taal vaker de groene volgorde wordt gebruikt. De keuze voor een volgorde wordt door een aantal factoren bepaald waar de meeste moedertaalsprekers zich zelfs niet bewust van zijn en is dus niet helemaal vrij (Arfs 224). In het Duits daarentegen is de groene volgorde in de meeste gevallen de enige correcte. Dat is dan ook de enige volgorde die de respondenten gebruikten en hoewel het grammaticaal niet volledig fout is, was het toch opvallend en zeker iets waar aandacht aan besteed moet worden.

Bij tangconstructies, reeds in 1946 zo genoemd door Van Haeringen³², worden woorden of zinsdelen die bij elkaar horen, ver uit elkaar geplaatst. Dat kan gebeuren door bijvoorbeeld relatieve bijzinnen aan de zin toe te voegen of door het strikt volgen van de grammaticale regel waarbij de persoonsvorm op de tweede plaats staat en alle andere werkwoorden op de tweede pool waarbij het bestaan van het achterveld wordt genegeerd. In het Nederlands wordt dat achterveld heel vaak gebruikt als positie voor bijvoorbeeld het voorzetselvoorwerp of voor bijwoordelijke bepalingen van plaats die met een voorzetsel beginnen. In het Duits is dat uit den boze is. Net zoals bij de keuze van een volgorde bij een werkwoordelijke eindgroep, zijn grote tangconstructies op zich niet fout in het Nederlands, maar Nederlandstaligen zullen ze wel proberen te vermijden. Voorbeelden uit het onderzoek: „... en iedereen die het wil *kan toegang tot (bijna) alle data krijgen*.” Een mooiere variant zou zijn „... *kan toegang krijgen tot bijna alle data*”. En: „... omdat het eigenlijk toegankelijk *voor iedereen is*.” waarbij de tang verkleind kan worden: „... omdat het eigenlijk toegankelijk *is voor iedereen*”.

Overdrachtsfouten door lexicologie

Zoals eerder vermeld, werden de meeste fouten tegen de lexicologie gemaakt. Alle door de contrastieve analyse voorspelde fouten bevestigd, waarbij verdere fouten optraden naarmate deelnemers de Duitse woordenschat gebruikten terwijl ze in het Nederlands communiceerden. Bij een meer gedetailleerde blik op de overdrachtsfouten in de lexicologie blijkt dat er grosso modo twee soorten fouten zijn. De eerste zijn de valse vrienden,

30 Pauwels, Anita (1953): *De plaats van het hulpwerkwoord, verleden deelwoord en infinitief in de Nederlandse bijzin*. p. 19. https://www.dbnl.org/tekst/pauw022plaa01_01/

31 zie bijv https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/003/096/886/RUG01-003096886_2022_0001_AC.pdf en https://www.dbnl.org/tekst/_han001200701_01/_han001200701_01_0019.php : Rood of groen? De interne woordvolgorde in tweeledige werkwoordelijke eindgroepen in Nederlandse bijzinnen Mona Arfs (Göteborg)

32 C.B. VAN HAERINGEN, Spanningen in hedendaags Nederlands, inaug. rede Utrecht (,s-Gravenhage 1946); C.B. VAN HAERINGEN, Tangconstructies en reacties daarop, N. Tg. 40 (1947) pag. 1 e.v., https://www.dbnl.org/tekst/herm019verz01_01/herm019verz01_01_0023.php

zoals in het volgende voorbeeld: „...dat *leider* niet serieus genoeg genomen is.” waarbij het Duitse *leider* werd gebruikt voor het Nederlandse *helaas*. De tweede soort lexicologische fouten bestaat uit het gebruik van Duitse woordenschat om lacunes in de Nederlandse woordenschat op te vullen of wanneer het Duitse en het Nederlandse woord veel gelijkenissen vertonen. Voorbeelden hiervan zijn:

- „... mijn moeder werkt in een *grondschool*...” (Duits *Grundschule* = basisschool)
- „Daardoor kan je jouw tijd beter *benutsen*.” (Duits *benutzen* = benutten/gebruiken)
- „... dat ik niet *genau* weet...” (Duits *genau* = precies)

Ook bij het herkennen van overdrachtsfouten, waarbij er vier zinnen (5, 8, 10 en 15) waren die dit soort overdrachtsfouten bevatten, hadden de respondenten veel problemen. De overdrachtsfout in de eerste zin werd door twee respondenten gecorrigeerd, die in de tweede zin door geen enkele. In de derde zin werd eveneens door twee respondenten een overdrachtsfout in de lexicologie herkend en in de vierde door drie respondenten.

Besluit

Bij de overdrachten van het Duits naar het Nederlands die in het onderzoek werden geïdentificeerd, vertoonden de deelnemers vooral fouten in uitspraak, spelling, syntaxis en lexicologie. Een iets minder uitgesproken maar nog steeds significant aantal interlinguale fouten werd waargenomen bij zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden. Tot slot werden de minste interlinguale fouten gevonden op het gebied van lidwoorden, voornaamwoorden en zetsels.

De resultaten van deze studie kunnen niet worden gegeneraliseerd, omdat er slechts vijf deelnemers aan meededen die al vergevorderd waren in hun studie Nederlands. Het onderzoek zou daarom kunnen worden uitgebreid met andere en meer diverse groepen deelnemers om een bredere database te verkrijgen. Een langetermijnstudie zou hiervoor ook bijzonder geschikt zijn.

De resultaten van deze studie kunnen dienen als basis voor het creëren van meer doelgericht taalonderwijsmateriaal en curricula die de meest voorkomende interlinguale fouten bij Duitstalige leerders van het Nederlands aanpakken, zodat docenten op basis van deze bevindingen beter kunnen inspelen op de behoeften van leerders.

Literatuur

- Ahrenholz, B. (2008): Erstsprache – Zweitsprache – Fremdsprache. In: Ahrenholz, Bernt/Oomen-Welke, Ingelore (Hrsg.): Deutsch als Zweitsprache. Bd. 9. Deutschunterricht in Theorie und Praxis. Baltmannsweiler: Schneider
- Angguni, R. (2020): Interlingual and intralingual errors of writing descriptive text made by third semester students of english education department sarjanawiyata tamansiswa university yogyakarta. In: Journal of English Language and Language Teaching (JELLT), 4.
- Apeltauer, E. (1997): Grundlagen des Erst- und Fremdspracherwerbs. Heenemann.

- Barking, M., Mos, M., & Backus, A. (2022): Comparing forward and reverse transfer from Dutch to German. In: *International Journal of Bilingualism*, 26(4).
- Bickes, H. & Pauli, U. (2009): *Erst- und Zweitspracherwerb. Eine Einführung*. Stuttgart: UTB.
- Coeli, R. (2017): *Falsche Freunde*. Language Institute Regina Coeli. <https://www.reginacoeli.nl/blog/falsche-freunde.html> (18.02.2024)
- Cummins, J. (1979): Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children. *Review of Educational Research*
- Duden. <https://www.duden.de> (17.02.2024)
- Dulay, H. C., & Burt, M. K. (1974): Natural sequences in child second language acquisition. In: *Language Learning*, 24(1).
- Ehlich, K. (2005): Sprachaneignung und deren Feststellung. In: Ehlich, Konrad: *Anforderungen an Verfahren der regelmäßigen Sprachstandsfeststellung als Grundlage für die frühe und individuelle Förderung von Kindern mit und ohne Migrationshintergrund*. Berlin: Bundesministerium für Bildung und Forschung
- Fontein, A. M., und Meer, A. P. (2004): *Nederlandse grammatica voor anderstaligen*.
- Goedbloed, Judith (2005): *Kompakt-Grammatik Niederländisch*. Stuttgart u. a.: Klett
- Gusenbauer, B. (2011): *Sprachförderung in multilingualen Kindergartengruppen*. Universität Wien.
- Haspelmath, M., und Sims, A. (2013): *Understanding morphology*. Routledge.
- Helbig, G., und Buscha, J. (2013): *Deutsche Grammatik: ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Klett Sprachen.
- Hendriks, P., Hoeks, J.C.J. & Spender, J. (2014) Reflexive choice in Dutch and German. In: *The Journal of Comparative Germanic Linguistics*, 17
- Henrici, G. & Riemer, C. (2007): Zweitspracherwerbsforschung. In: Bausch, K.R. & Christ, H. & Krumm, H.J. (Hrsg.): *Handbuch Fremdsprachenunterricht*. 5.Aufl, Tübingen: Attempto
- Hermann, M. (2024): A Contrastive Analysis of Placement Verbs in German and Dutch. In: Baicchi, A., Broccias, C. *Constructional and Cognitive Explorations of Contrastive Linguistics*. Springer, Cham.
- Jeuk, S. (2003): *Erste Schritte in der Zweitsprache Deutsch. Eine empirische Untersuchung zum Zweitspracherwerb türkischer Migrantenkinder in Kindertageseinrichtungen*. Freiburg im Breisgau: Fillibach
- Kautzsch, A. (2010): Exploring L1 Transfer in German Learners of English: High Front Vowels, High Back Vowels and the BED/BAD Distinction. In: *Research in Language*, 8.
- Klann-Delius, G. (2008): *Spracherwerb*. 2. Aufl. Stuttgart: Metzler.
- Klein, M., & Van Den Toorn, M. (2011): *Praktische cursus zinsontleding*.
- Klein, W. (1992): *Zweitspracherwerb. Eine Einführung*. 3. Aufl. Frankfurt am Main: Hain.
- Kniffka, G. & Siebert-Ott, G. (2007): *Deutsch als Zweitsprache. Lehren und Lernen*. 2. Aufl. UTB, Stuttgart.
- Kohler, K. (1999): German. In: *Handbook of the International Phonetic Association*, Cambridge. https://books.google.hr/books?id=33BSkFV_8PEc&pg=PA86&hl=hr&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false (16.02.2024)
- Kooij, J., & Van Oostendorp, M. (2003): *Fonologie: uitnodiging tot de klankleer van het Nederlands*. Amsterdam University Press.
- Lanser, L. A. (2020): *Negativer Transfer vom Deutschen ins Niederländische in Bezug auf den IPP-Effekt* [Masterarbeit].
- Leclercq, R. (1998): *Woordschikking: informatieve geleding, tangconstructies en de verschillen*

- tussen het Nederlands en het Duits. In: Brems, H., Elshout, G., Musschoot, A. en Vismans, R. Nederlands 200 jaar later: Handelingen dertiende Colloquium Neerlandicum, Leiden. Münster: Nodus.
- Lernhelfer. (2010): Zweite Lautverschiebung. <https://www.lernhelfer.de/schuelerlexikon/deutsch/artikel/zweite-lautverschiebung> (16.02.2024)
- List, G. (2007): Förderung von Mehrsprachigkeit in der Kita. München: Deutsches Jugendinstitut
- Lutjeharms, M. (2010): Kontrastive Analyse Niederländisch-Deutsch. In: Krumm, H. J., Fandrych, C., Hufeisen, B. und Riemer, C. Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Ein internationales Handbuch. Berlin/New York: De Gruyter.
- Meisel, J. M. (2007): Mehrsprachigkeit in der frühen Kindheit: Zur Rolle des Alters bei Erwerbsbeginn. In: Anstatt, Tanja (Hrsg.): Mehrsprachigkeit bei Kindern und Erwachsenen. Erwerb, Formen, Förderung. Tübingen: Attempo
- Oksaar, E. (2003): Zweitspracherwerb. Wege zur Mehrsprachigkeit und interkulturellen Verständigung. Stuttgart: Kohlhammer.
- Podvez, E. (2024): Interlinguale Fehler Deutschlernender beim Erwerb des Niederländischen. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:782134> (25.07.2024)
- Puchner, I. J. (2009): Lexikalischer Und Semantischer Wandel Im Deutsch-niederländischen Vergleich: Ist Das Niederländische 'ursprünglicher' Als Das Deutsche?. Universität Wien.
- Rankin, T. (2012): The transfer of V2: inversion and negation in German and Dutch learners of English. In: International Journal of Bilingualism, 16(1).
- Seelbach, H. (2002): Was sind „falsche Freunde“?: Eine Darstellung des Phänomens Eine Darstellung des Phänomens. http://www.gesellschaftstherapie.de/extras/false_friends_2002.pdf Letzter (18.02.2024)
- Selinker, L. (1972): Interlanguage. IRAL – International Review of Applied Linguistics in Language Teaching
- Šileikaitė-Kaishauri, D. (2015): Einführung in die Phonetik und Phonologie des Deutschen. Vilnius: Vilniaus universitetas. https://web.vu.lt/ffl/d.sileikaite/files/2015/03/Sileikaite-Kaishauri_2015_Phonetik.pdf (16.02.2024)
- Skutnabb-Kangas, T. & Toukoma, P. (1976): Teaching migrant children's mother tongue and learning the language of the host country in the context of the sociocultural situation of the migrant family, Report written for Unesco
- Smrtić, S. & Lütze-Miculinić, M. (2017) Prijenosna odstupanja govornika hrvatskoga pri ovladavanju njemačkim na B1 razini. In: Strani jezici – Časopis za primjenjenu lingvistiku (0351-0840) 46/3: S 45–63.
- Stadt, R., Hulk, A. and Sleeman, P. (2018) The influence of L1 Dutch and L2 English on L3 French: A longitudinal study. In: Journal of the European Second Language Association, 2(1).
- Stegeman, J. (1979): Aspekte der kontrastiven Syntax am Beispiel des Niederländischen und Deutschen. ISSN.
- Stojić, A. (2015): Lexikologie und Lexikographie: (Lehr- und Übungsbuch). Sveučilište u Rijeci Filozofski fakultet. <https://izdavastvo.ffri.hr/wp-content/uploads/2016/07/Udzbenik-Leksikologija-i-leksikografija.pdf> (18.02.2024)
- Ten Cate, A., Lodder, H., Kootte, A. (2013): Deutsche Grammatik. Eine kontrastiv deutsch-niederländische Beschreibung für den Fremdspracherwerb. Bussum: Coutinho.
- Tracy, R. (2007): Wieviele Sprachen passen in einen Kopf? Mehrsprachigkeit als Herausforderung für Gesellschaft und Forschung. In: Anstatt, T. (Hrsg.): Mehrsprachigkeit bei Kindern und Erwachsenen. Erwerb, Formen, Förderung. Tübingen: Attemp

- Trbonja-Omanić, A. (2017): Positiver und negativer Transfer im Unterricht des als zweiter Fremdsprache. In: Časopis FHN, 12.
- Van Dale. <https://www.vandale.nl/> (17.02.2024)
- Vandeweghe, W. (2004): Grammatica van de Nederlandse zin. Garant.
- Vogl, U. (2012): Fonologie. <https://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/de/nedling/phonology> (16.02.2024)
- Vollebregt, L. (2016): Deutsch-niederländischer Transfer Eine kontrastive Analyse zur Übertragbarkeit syntaktischer Strukturen bei DaF-Lernern [Bachelorarbeit].
- Wannicke, K., & Gürsoy, E. (2011): Sprachbeschreibung Niederländisch. Universität Duisburg-Essen. https://www.unidue.de/imperia/md/content/prodaz/sprachbeschreibung_niederlaendisch.pdf (22.02.2024)
- Werner, K. und Müller, C. (2006): Niederländisch. <http://research.uni-leipzig.de/agintern/phonetik/Downloads/Niederl%C3%A4ndisch.pdf> (16.02.2024)
- Woordenlijst. <https://woordenlijst.org/> (29.04.2024)
-

Lic. Maarten Rombouts / mrombout@ffzg.hr

Universiteit van Zagreb, Faculteit der Letteren, Vakgroep Germanistiek, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, HR

Mgr. Ena Podvez / podvez.ena@gmail.com

Universiteit van Zagreb, Faculteit der Letteren, Vakgroep Germanistiek, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, HR

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). This does not apply to works or elements (such as image or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.
